

Global Goals verbinden met lokale democratie

Een praktische handreiking voor participatie in Nederlandse gemeenten

Colofon

Tekst

Claudia de Laaf, Frank Speel, Laura Colenbrander, Rik Ploeg

Vormgeving

Chris Koning

Contact

Heb je vragen, opmerkingen of ideeën over deze handreiking? Aarzel dan niet om contact op te nemen met het team van Gemeenten4GlobalGoals of Lokale Democratie.

Gemeenten4GlobalGoals

E-mail: GlobalGoals@VNG.nl

Website: www.vng.nl/Gemeenten4GlobalGoals

Lokale Democratie

E-mail: diaservicepunt@vng.nl

Website: www.lokale-democratie.nl

Leeswijzer

Deze praktische handreiking is een hulpmiddel voor het verbeteren van inwonerparticipatie, vanuit het perspectief van de Global Goals. Deze duurzame ontwikkelingsdoelen kunnen gemeenten helpen toe te werken naar een inclusief, participatief en duurzaam bestuur. Tevens is een sterke lokale democratie essentieel voor het behalen van deze doelen.

Deze handreiking bestaat uit twee delen. In het eerste deel leggen we uit hoe de Global Goals en lokale democratie elkaar onderling versterken (hoofdstukken 1 en 2). In het tweede deel gaan we in op de uitgevoerde praktijkproeven die plaatsvonden met verschillende gemeenten (hoofdstuk 3) en worden er praktische handvatten aangeboden om de Global Goals te benutten binnen vier bestaande participatievormen, die in de praktijkproef aan bod kwamen (hoofdstuk 4):

- Burgerplatforms (4.1)
- Burgerberaad (4.2)
- Adviesraden (4.3)
- Jongerenparticipatie en instrumentaria (4.4)

Deze selectie van participatie instrumenten is gebaseerd op de praktijkproeven. Er zijn nog veel meer vormen van participatie mogelijk, die nader worden toegelicht op de website van het netwerk Democratie in Actie: www.lokale-democratie.nl.

In goede traditie is deze handreiking participatief opgesteld met inbreng van de betrokkenen in een duurzame lokale democratie: burgers, beleidsmedewerkers en raadsleden. Zij deelden in gezamenlijke bijeenkomsten en ook achteraf ervaringen en praktische voorbeelden met ons. In de verschillende onderdelen vertellen ervaringsdeskundige jongeren, gemeenteambtenaren en raadsleden wat er volgens hen belangrijk is voor een sterkere lokale democratie.

N.B. Voor meer informatie over de vertaalslag van de SDG-agenda naar de context van Nederlands gemeenten kan de bestaande [handreiking De Global Goals in het gemeentelijk beleid](#) geraadpleegd worden.

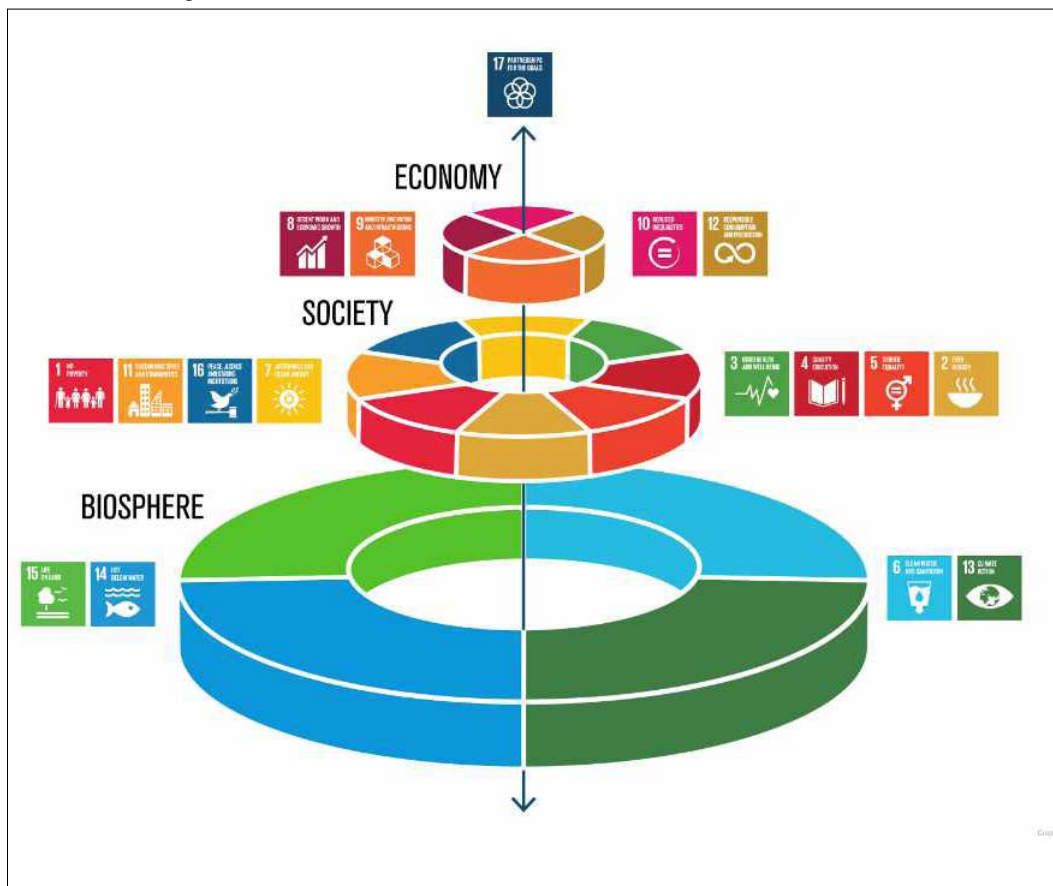
Deel 1: De Kracht van Lokaal

1.1 Global Goals voor lokale democratie

De Global Goals zijn 17 duurzame ontwikkelingsdoelen die in 2015 unaniem zijn vastgesteld door alle lidstaten van de Verenigde Naties. Wereldwijd werken overheden, bedrijven en inwoners door middel van 'agenda 2030' aan het realiseren van deze 16 doelen. Hieronder vallen onder andere het beëindigen van armoede, het verduurzamen van consumptie en productie, kwaliteitsonderwijs en sociale gelijkheid. Het 17e, tevens laatst geformuleerde doel, staat centraal in de realisatie van de doelen; 'partnerschappen om doelstellingen te bereiken'. (Cross-sectorale) samenwerkingsverbanden tussen overheden, de markt en de burger zijn essentieel in het behalen van de doelen. De Global Goals zijn geformuleerd op een manier die enthousiasme en proactief gedrag stimuleert. Bovendien, de uiteengezette targets die vallen onder de goals, bieden handvatten voor actieve burgerparticipatie en lokale samenwerkingen. Deze handleiding, die zich focust op de relatie tussen de Global Goals en de lokale democratie, raakt voornamelijk aan Goal 16. Hierin staat het realiseren van een vreedzame en inclusieve samenleving voor duurzame ontwikkeling centraal.

Deze 17 doelen staan echter niet los van elkaar. Integendeel, ze vormen een integrale visie op een duurzame en inclusieve samenleving. In de afbeelding hieronder wordt de relatie tussen de Global Goals verduidelijkt. De biosfeer vormt de 'onderlaag' en het fundament van de 'SDG-bruidstaart'. Wanneer de biosfeer niet in balans is, kan de laag erboven; een florerende samenleving, ook niet worden gerealiseerd. Als laatste is een duurzame economie op haar beurt afhankelijk van een gezonde, gelijke en daarmee goed functionerende maatschappij. De Global Goals werpen een nieuw licht op burgerparticipatie omdat actieve burgerparticipatie bij kan dragen aan een harmonieuze samenleving; het tweede deel van de 'SDG-bruidstaart'.

Burgerparticipatie draait niet enkel meer om inspraakavonden of opkomst bij de stembus, maar de Global Goals faciliteren en vragen om actieve samenwerkingsverbanden tussen burgers en overheden. Het actieve karakter van samenwerkingsverbanden bieden de mogelijkheid om diversiteit en behoeften uit de samenleving beter te weerspiegelen. Hierdoor wordt niet alleen het perspectief van de beleidsmaker, maar juist ook die van de burger meegewogen tijdens het vormen van gemeentelijk beleid. Door deze vorm van participatie worden burgers in staat gesteld en gemotiveerd om mee te denken en te bouwen aan eigen leefwereld. Op deze manier en met deze focus versterken de Global Goals en lokale democratie elkaar keer op keer.

Kernspelers en ingrediënten voor duurzame ontwikkeling binnen gemeenten

De maatschappelijke opgaven zijn tegenwoordig zo complex dat gemeenten steeds meer beseffen dat het niet alleen binnen gemeentehuizen is op te lossen, maar dat inwonersparticipatie essentieel is voor het draagvlak van besluiten.

Wie zijn belangrijke spelers bij participatie in de gemeente?

1. Burgers: vertegenwoordigen de verschillende groepen van de bevolking. Door hun verschil in onder andere leeftijd, gender, opleiding en economische, culturele en religieuze achtergrond benaderen zij onderwerpen vanuit verschillende hoeken. Dit is zeer nuttig en belangrijk in de adviseursrol. Dit kunnen zowel vertegenwoordigers van organisaties zijn, individuele burgers als ondernemers.
2. Bestuurders, beleidsmedewerkers of raadsleden: krijgen inzicht over wat er leeft in de wijk, kern, dorp, stad of gemeente. Zo kunnen zij hierop inspelen bij het maken van toekomstbestendig beleid.

Welke ingrediënten zijn er nodig voor duurzame ontwikkeling in de gemeente?

Gemeenten hebben belang bij het betrekken van inwoners bij de beleidsontwikkeling, -implementatie en – evaluatie. Actieve participatie biedt inwoners bovendien de mogelijkheid om zelf met goede ideeën te komen over onderwerpen die hen aan het hart gaan en die voor inwoners aan de orde van de dag zijn. Een goede band gekenmerkt door frequente interactie tussen de inwoners en de lokale overheid; bestuurders, beleidsmedewerkers en raadsleden, brengt daarnaast de stemmen naar boven van inwoners die zich normaliter niet laten horen.

Zowel geslaagde participatietrajecten, als ook de verbetertrajecten achteraf, vormen de kerningrediënten voor het ontstaan van een breed draagvlak onder inwoners. Dit komt ten goede aan duurzame ontwikkeling. Zoals eerder vermeld, het actief betrekken van inwoners draagt bij aan een geslaagd participatietraject. Daarbij is het belangrijk dat men zich realiseert dat dit niet met een eenvoudige blauwdruk op te pakken is. Iedere situatie binnen gemeenten vraagt om een eigen, op maat gemaakte aanpak; een couleur locale. Het realiseren van actieve participatie door een breed afgespiegelde samenleving kan een uitdagende opdracht zijn voor gemeenten. Verschillende vormen van participatie zullen daarom aan bod komen in het tweede deel van deze handreiking.

1.2 Waarom Global Goals en Lokale Democratie Verbinden?

De Global Goals en lokale democratie worden vaak gezien als gescheiden begrippen, maar zijn nauw met elkaar verbonden. Beide begrippen zijn raamwerken die gebruikt worden om lokale uitdagingen aan te vliegen. Lokale participatie is essentieel om de kernmissie van de Global Goals te verwezenlijken én andersom: "laat niemand achter". De twee concepten hebben veel potentie om elkaar te stimuleren wanneer de juiste verbindingen worden gelegd:

1. De Global Goals kunnen als raamwerk worden ingezet om lokale participatie te verbeteren
2. Burgerparticipatie kan worden ingezet om concrete stappen zetten voor de duurzame doelstellingen van de Global Goals

Hoe gaat dit in zijn werk? In dit hoofdstuk wordt er een overzicht geboden van de ingrediënten voor de twee richtingen, die nauw met elkaar verbonden zijn.

De Global Goals als raamwerk voor Lokale Democratie

- **Gemeenschappelijke taal**
Gemeenten gebruiken nog vaak ingewikkeld taalgebruik. Hierdoor is meedenken over (lokale) uitdagingen vaak niet toegankelijk voor inwoners. De Global Goals vatten de uitdagingen kort en bondig samen in begrijpelijke taal met herkenbare symbolen. Tevens zijn de algemene doelen vaak al bekend bij burgers. Hierdoor bestaat er een lagere drempel voor burgers om deel te nemen aan maatschappelijke discussies.
- **Integrale oplossingen voor gemeenschappelijke uitdagingen**
De Global Goals zijn zodanig opgesteld dat deze een kader bieden voor integrale duurzaamheid waar mens, economie en planeet gelijkwaardig worden meegewogen. Zo wordt voorkomen dat duurzame ambities elkaar onbedoeld schaden. De samenhang tussen beleidsterreinen wordt opgezocht.
- **De burger centraal**
Bij de Global Goals zijn inclusie en samenwerking de leidraad. Dit betekent dat de burger centraal staat, met samenwerking als sleutel tot het weghalen van belangentegenstellingen. De Global Goals roepen op om burgers actief te betrekken voor duurzame en inclusieve oplossingen. Vertrouwen van (lokale) politici in burgers, en dus betrokkenheid, heeft als gevolg een verhoogd vertrouwen van burgers in de (lokale) overheid.

Lokale Democratie als katalysator voor de Global Goals

- **Lokale actie essentieel voor mondiale verduurzaming**
Lokale actie is fundamenteel voor verduurzaming in de brede zin. Naar schatting kan 65% van de duurzame doelstellingen niet worden behaald zonder inzet en coördinatie van lokale en regionale overheden. Voor deze verandering is een bijdrage van het lokale netwerk binnen gemeenten, bedrijven, maatschappelijke organisaties en burgers essentieel.
- **Maak uitdagingen concreet en tastbaar – lokale identiteit en ambitie**
Lokale betrokkenheid van burgers zorgt voor wezenlijke realisatie van de doelen. Kritiek op de Global Goals is vaak de misvatting dat deze internationaal en dus niet lokaal gericht zijn. De 169 subdoelen van de Global Goals maken echter een concrete vertaalslag naar tastbare verbetering van het dagelijks leven van burgers. Participatie helpt om het begrip van de Global Goals bij te sturen van "ver weg en later" naar "hier en nu". De bestaande handreiking De Global Goals in het gemeentelijk beleid is een vertaalslag van deze agenda naar de context van Nederlandse

gemeenten. Deze handreiking gaat specifiek in op actuele vormen van burgerparticipatie.

- Diversiteit voor effectief lokaal beleid
Effectieve lokale democratie zorgt ervoor dat een diverse afvaardiging van de samenleving inbreng levert in het politieke proces. Door betrokkenheid van mensen met verschillende achtergronden en ervaringen wordt de kans vergroot dat beleid gevormd wordt naar gemeenschappelijke behoefte. Dit zorgt voor maatregelen die op de juiste behoeften zijn afgestemd en op breed draagvlak kunnen rekenen.

Belang van verbinden Global Goals en Lokale democratie

Als de koppeling tussen Global Goals en lokale democratie/ burgerparticipatie niet goed functioneert dan kunnen er een aantal mogelijke risico's zijn:

- Het beleid en de besluitvorming blijven abstract voor burgers
- Lokale samenwerkingen kunnen mis worden gelopen en daarmee duurzame oplossingen
- De kans om wederzijds vertrouwen op te bouwen tussen burger en overheid kan niet worden benut
- Ontoegankelijk taalgebruik wordt in stand gehouden
- Een grote groep van moeilijk bereikbare burgers blijft bestaan
- 'Verkokering' in de gemeenteorganisatie

Deel 2: De kracht van lokale burgerparticipatie

Het is duidelijk dat het belangrijk is de koppeling te maken tussen de Global Goals in de gemeente, maar hoe wordt dat praktisch vormgegeven? Iedere gemeente heeft een eigen karakter en een unieke samenstelling van inwoners. Daarom zijn er verschillende aanvliegroutes mogelijk, afhankelijk van wat past bij de behoeften en het karakter van de gemeente. Het is van belang je als gemeente af te vragen: *“Wat voor een gemeente wil ik zijn als het gaat over participatie?”*. Deze vraag dient gezamenlijk te worden beantwoord door de gemeenteraden, het college, de ambtelijke organisatie en de inwoners.

2.1 Praktijkproef: Global Goals en lokale democratie

De VNG organiseerde in de loop van 2022 een praktijkproef ‘Global Goals en lokale democratie’. Tijdens dit traject werden diverse gemeenten uitgenodigd om dit thema gezamenlijk uit te diepen. Vanwege de beperkende coronamaatregelen vond een deel van de bijeenkomsten digitaal plaats.

Burgers, beleidsmedewerkers en raadsleden namen deel om kennis en ervaringen uit te wisselen met elkaar te delen, alsmede de obstakels waar zij doorgaans tegenaan lopen. De deelnemers van de praktijkproef kwamen uit diverse gemeenten, waaronder (in alfabetische volgorde) Aalten, Boxtel, de Fryske Marren, Hardenberg, Leeuwarden, Rotterdam, Teylingen, Tilburg en Venlo.

Terugblik op de praktijkproef

In vier bijeenkomsten, waarvan de laatste fysiek plaatsvond bij de VNG in Den Haag, kwamen belangstellenden samen om ervaringen te delen en kennis te delen over praktijkvoorbeelden hoe de Global Goals te benutten voor burgerparticipatie en andersom. Keer op keer bleek er veel energie te ontstaan door deze ontmoetingen en tegelijkertijd bleek het ook vaak een zoektocht om beide aanvliegroutes van Global Goals enerzijds en burgerparticipatie anderzijds logisch en eenvoudig aan elkaar te koppelen.

Jongerenparticipatie in de praktijkproef

Binnen de praktijkproef was er extra aandacht voor jongerenparticipatie. Jongeren zijn namelijk een belangrijke doelgroep voor participatie en vaak lastiger als groep te bereiken. Zij zijn niet alleen de ervaringsdeskundigen voor de toekomst, maar ook van vandaag. De ‘SDG Voices’ zijn jongeren, gekoppeld aan organisatie; ‘SDG Nederland’. De jongeren zetten zich in voor het behalen van de Sustainable Development Goals en hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan de praktijkproef en de totstandkoming van deze handreiking.

Tot slot, in dit tweede deel van de handreiking zullen we ingaan op de praktijkvoorbeelden van verschillende gemeenten, waarvan ieder een andere participatievorm heeft toegepast.

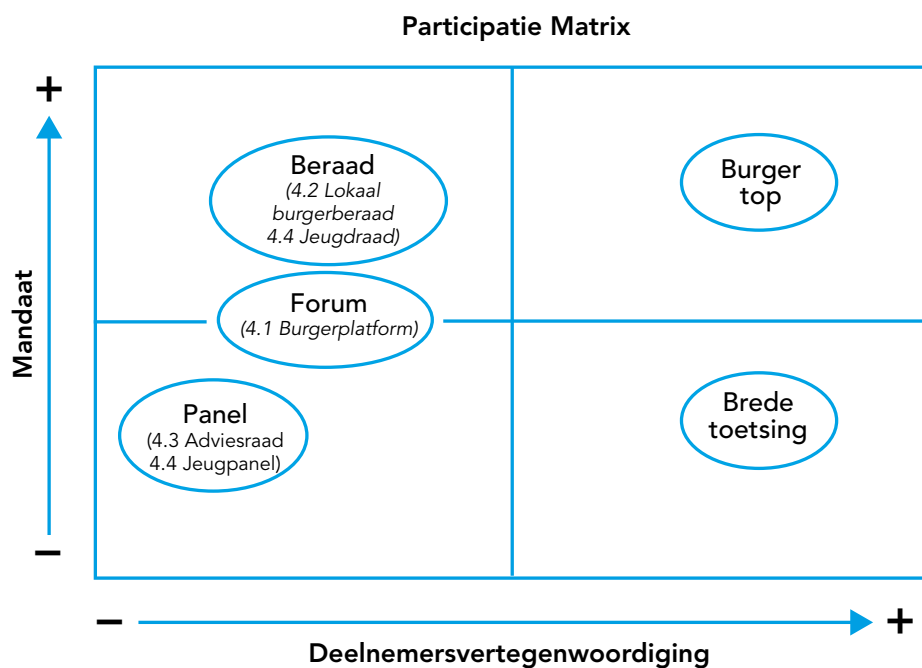
2.2 Participatievormen als praktische handvatten ter uitvoering Sustainable Development Goals (SDG's)

De afgelopen decennia is er onder beleidsmakers en ambtenaren een hernieuwde belangstelling voor directere burgerparticipatie ontstaan. Burgerparticipatie biedt namelijk een kans om het afgenomen vertrouwen in de overheid onder Nederlandse inwoners te herstellen. Daarbij is het echter van uiterst belang dat het betrekken van de burger zorgvuldig wordt gerealiseerd.

Verschillende vormen van inwonerp participatie

Er bestaan verschillende vormen van (burger)participatie die handvatten bieden om grote uitdagingen zoals het implementeren van de Global Goals gezamenlijk met de inwoners van gemeenten uit te voeren. Deze participatievormen verschillen van elkaar in o.a. niveau van mandaat, grootte van deelnemersvertegenwoordiging en frequentie van samenkomst. Wanneer deze participatievormen correct worden uitgevoerd, vormt iedere vorm een representatieve afspiegeling van de samenleving. Welke participatievorm bij eigen gemeente past, wordt door de gemeente zelf, in overleg met haar inwoners, bepaald.

Het vervolg van dit hoofdstuk beschrijft eerst de bestaande theoretische vormen van burgerparticipatie. De praktijkproeven worden verder verdeeld onder deze basisvormen van participatie, waarna we de praktijkproeven uitgebreider zullen bespreken. Als Participatie Matrix ziet dit er als volgt uit:

De verschillende vormen verschillen in de niveaus van mandaat (toenemend):

- Informerend
- Raadplegend
- Adviserend
- Meebeslissend
- Faciliterend (volledig eigenaarschap)

Naam Participatievorm	Uitleg	Frequentie (en duur) samenkomst	Mandaat	Deelnemersaantal
Panel	Voornameijk raadplegend. Behandelen van diverse vraagstukken in een vaste groep. Geeft gevraagd en ongevraagd advies.	Een aantal keer per jaar	Raadplegend	+25
Forum	Voornameijk adviserend. Vaste groep doet aanbevelingen over specifiek vraagstuk.	Een aantal keer, gemiddeld 4 - 7 maanden	Adviserend	+75
Beraad	Voornameijk adviserend maar leunt ook richting het meebeslissen van deelnemers. Vaste groep doet aanbevelingen over specifiek vraagstuk.	Een aantal keer, gemiddeld 4-7 maanden	Meebeslissend	+75
Burgertop	Voornameijk meebeslissend. Een groot aantal deelnemers bespreekt meerdere grote, actuele en relevante thema's binnen dezelfde groep.	Eenmalig	Meebeslissend	+300
Brede toetsing	Voornameijk informerend. Een groot aantal deelnemers bespreekt in wisselende groepen meerdere actuele, relevante thema's.	Eenmalig	Informerend	+300

Bron: Adviesbureau EMMA: Ontwerpvarianten participatietrajecten

In de praktijkproef Global Goals en Lokale Democratie zijn vier vormen van participatie aan de orde geweest. Ten eerste worden burgerplatforms, lokale burgerberaden en adviesraden besproken. Ten slotte wordt er ingegaan op jongerenparticipatie via raden, panels en projecten. Onderstaand worden deze vormen aan de hand van concrete ervaringen van gemeenten toegelicht.

Voor elk van deze vormen staat uitgelegd wat de belangrijkste aandachtspunten zijn, hoe de koppeling met de Global Goals meerwaarde biedt en welke concrete stappen er ondernomen kunnen worden in de gemeente. Verder geldt voor iedere vorm dat ze inwoners motiveren om op lokaal niveau mee te denken over voorzieningen en diensten van de gemeente, en tevens inzicht geven in de behoeften en benodigdheden van inwoners. De gemeente kan hiermee breed draagvlak creëren en beleid toekomstbestendig vormgeven.

Vanuit het netwerk Democratie in Actie (www.lokale-democratie.nl) van de VNG en het ministerie van Binnenlandse Zaken is samen met ProDemos een ParticipatieWijzer ontwikkeld. De ParticipatieWijzer biedt een afwegingskader dat kan helpen bij het kiezen van de juiste mix van participatiemethoden (<https://www.participatiewijzer.nl/>).

4.1 Burgerplatforms & Global Goals

Een burgerplatform is een verzameling burgers en/of vertegenwoordigers van organisaties die de gemeente gevraagd en ongevraagd advies geven. Burgerplatforms vallen daarmee onder de participatievorm 'forum', en is een uitstekende vorm om inhoud te geven aan participatie. Deze platforms slaan een brug tussen de burger en de overheid voor maatschappelijke doeleinden. Dit hoofdstuk gaat over burgerplatforms als methode voor participatief beleid, met de Global Goals als leidraad.

Beleid en burgerplatforms in de klassieke vorm ontfermen zich over een onderwerp, veelal benaderd vanuit één beleidsterrein. Burgerplatforms waarbij de Global Goals als uitgangspunt worden genomen benaderen een uitdaging vanuit verschillende beleidsterreinen tegelijk. Denk bijvoorbeeld aan energiearmoede, hierbij moet zowel rekening worden gehouden met het sociale, het fysieke als het economische domein. De brede focus vanuit de Global Goals geeft meer perspectieven weer en levert in veel gevallen meer inclusieve besluiten op. Dit is bij uitstek een manier om écht verschil te maken en gemeenten te adviseren over ontwikkelingen vanuit een bredere blik.

Wat zijn de kenmerken van een burgerplatform met een brede focus vanuit Global Goals?

- Collectief van betrokken burgers
- Vertegenwoordigt collectieve belangen
- Heeft een brugfunctie tussen overheid en burger

- Controleert uitvoering van gemeentelijk beleid in de praktijk
- Trekt gezamenlijk op met de gemeente in de duurzame ambities
- Biedt (on)gevraagd advies aan gemeentelijk bestuur
- Redeneert vanuit een balans tussen mens, planeet en economie
- Zet zich op uiteenlopende manieren in voor het behalen van de Global Goals

Stappenplan voor burgerplatforms in gemeenten

- Doe onderzoek naar bestaande platforms en neem contact op
 Vaak zijn er al bestaande burgerinitiatieven. Soms op specifieke thema's, soms vanuit een bredere insteek. Beiden zijn van belang om te erkennen en te benutten. Wees transparant over thema's waar de gemeente mee bezig is en gebruik deze collectieven. Deze zijn vaak lokaal herkenbaar en bereikbaar voor burgers. Wees helder dat hun inbreng de thema's moet benaderen als toets op duurzaamheid in de brede zin met de Global Goals als referentiekader.
- Koppel de agenda los van de politiek
 Toekomstbestendig staat gelijk aan een wereld waarin iedereen mee kan komen en de toegang krijgt tot de nodige faciliteiten. Om te vermijden dat een eenzijdig beeld van belangen wordt aangedragen is het wenselijk om het platform apolitiek te houden. Iedereen wil immers dat hun kleinkinderen ook een fijne toekomst tegemoet gaan, ongeacht politieke voorkeur.
- Zorg voor publiciteit rondom het platform
 Om inspraak te krijgen vanuit bewoners is het van groot belang dat zij op de hoogte zijn van de mogelijkheid om hun stem te laten horen. Gebruik de Global Goals in je communicatie, deze zorgen voor een heldere samenvatting van de uitdagingen waar de gemeente voor staat.
- Streef naar diversiteit van het platform
 Om een representatief beeld van de lokale belangen te krijgen is diversiteit een kernbehoefte. Uiteraard moet dit groeien en is er niet van de één op de andere dag een perfecte weerspiegeling van de samenleving. Wees kritisch op de samenstelling van het platform en constateer waar er nog gaten zitten. Belangrijke factoren zijn diversiteit in leeftijd, gender, expertise, socio-economische, culturele of religieuze achtergrond. Ga indien nodig bewust op zoek en benadruk deze behoefte in de uitnodiging.
- Installeer kernthema's en werkgroepen
 Om efficiënt te werk te gaan is het wenselijk om te bepalen welke hoofdthema's er spelen, dit kan door middel van gesprekstafels ingedeeld in mens, planeet en economie. Wanneer er gemeente-specifieke kernuitdagingen zijn geformuleerd is het van groot belang om binnen die thema's actief te zoeken naar kruisverbanden met andere terreinen. Bijvoorbeeld bij herinrichting van een wijk moet worden nagedacht over de impact van de materialen op het milieu, de herkomst daarvan (eerlijke handel), of de fysieke toegankelijkheid van het design? De Global Goals kunnen een duidelijk kader bieden om dit te toetsen.
- Zorg voor een directe lijn in communicatie
 Burgers en gemeenten hebben doorgaans moeite om elkaar goed te vinden. Om ervoor te zorgen dat het advies goed landt en het platform zich gehoord en erkend te laten voelen, is het van belang om goede afspraken te maken over de wijze van communicatie vooraf (verwachtingen) en de terugkoppeling achteraf tussen platform en de gemeente.

Praktijkvoorbeeld Loon op Zand

Burgerplatform Stichting Wereldgemeente Loon op Zand functioneert als een centrale hub binnen de gemeente als schakel tussen gemeente, bedrijf en burger met als leidraad verantwoord produceren en consumeren (Global Goal 12). Als voormalige millennium gemeente heeft Loon op Zand ook als Global Goals gemeente de nadruk op duurzaamheid en eerlijke handel in haar handelen.

De borging van de Global Goals in de gemeente werd belegd bij burgerplatform Stichting Wereldgemeente Loon op Zand. Zij hebben gesprekstafels opgesteld om kernthema's te identificeren. De thema's – huis en energie, hergebruik en voedsel – zijn de basis geworden voor werkgroepen. Eerlijke handel als kernidentiteit voor de gemeente is, net als de Global Goals, een rode draad binnen de werkgroepen. Bij afwegingen binnen de thema's wordt getoetst of deze geen negatieve gevolgen hebben voor andere duurzaamheidsdoelstellingen.

De viering van Wereldvoedseldag in samenwerking met zorgcentrum Park Vossenberg

Het platform heeft een directe lijn met de wethouder en ambtenaren duurzaamheid binnen de gemeente om uitkomsten te borgen. Mooie resultaten uit de werkgroepen bevatten onder andere de komst en onderhoud van repaircafés, een energieloket, de voedselbank voor bijen én pluftuinlocaties tegen voedselverspilling. [Lees meer.](#)

4.2 Lokaal Burgerberaad

Wat is een lokaal burgerberaad?

In een lokaal burgerberaad buigt een groep gelote inwoners zich over een maatschappelijk vraagstuk. Een burgerberaad is een relatief nieuw democratisch concept dat in verschillende landen op nationaal niveau experimenteel is uitgevoerd en in Nederland op lokaal niveau door verschillende gemeenten is georganiseerd. De deelnemers van het burgerberaad verdiepen zich in een aantal bijeenkomsten in het onderwerp. De deelnemers kunnen kiezen om experts uit te nodigen en gaan vervolgens met elkaar in gesprek. Aan het eind van het traject wordt een aantal concrete voorstellen aan de gemeenteraad en het college gepresenteerd.

Waarom organiseren gemeenten burgerberaden?

Verschiedende gemeenten organiseerden al lokale burgerberaden, zoals Amsterdam en Steenwijkerland. Ze vragen hiermee advies aan burgers en betrekken hen actief bij beleidsvraagstukken. Een burgerberaad helpt om een brede afspiegeling van de samenleving te vertegenwoordigen. De gemeente legt hiermee ook actief de verantwoordelijkheid bij de inwoners, en maakt hen een belangrijk deel van het besluitvormingsproces. Gemeenten zien het burgerberaad daarom als een aanvulling op het huidige democratische proces.

Global Goals

Om de Global Goals te behalen is effectieve burgerparticipatie noodzakelijk. Een burgerberaad helpt hierbij omdat het draagvlak creëert, een stem geeft aan een diverse groep burgers (niet zijnde de *usual suspects*), en niet zelden leidt tot ambitieuze adviezen over bijvoorbeeld klimaatbeleid. Tegelijk kunnen de Global Goals een hulpmiddel zijn voor het organiseren van een lokaal burgerberaad. De Global Goals kunnen namelijk helpen in kaart brengen wat de kruisverbanden zijn met andere gemeentelijke opgaven. Tevens kunnen de Global Goals gebruikt worden om te communi-

ceren hoe het advies van het burgerberaad bijdraagt aan duurzame ontwikkeling.

Praktische tips: Aan de slag met de Global Goals voor een lokaal burgerberaad

- Roep de hulp in van landelijke pleitbezorgers voor burgerberaden
Verschillende bestaande organisaties kunnen ondersteuning en advies bieden bij het organiseren van een lokaal burgerberaad.
- Leer van andere gemeenten
Verschillende gemeenten, zoals Amsterdam, Utrecht, Eindhoven en Steenwijkerland, organiseren al een burgerberaad of deden hier onderzoek naar. Gebruik deze bevindingen en geleerde lessen bij het organiseren van een burgerberaad. De website Lokale Democratie biedt ook informatie over [burgerberaden en burgerfora](#).
- Gebruik de Global Goals als communicatiemiddel voor het burgerberaad
De Global Goals vertalen ingewikkelde beleidsdoelen naar begrijpelijke taal en bevatten geen ambtelijk jargon. Daarmee zijn de Global Goals een uitstekend middel om naar buiten toe te communiceren waar het advies van het burgerberaad aan bijdraagt en hoe het ander gemeentebeleid raakt.
- Gebruik de Global Goals als richtinggevend kader voor het burgerberaad
De Global Goals omvatten zowel milieudoelen als sociale en economische doelen en zijn daarmee een hulpmiddel om het uit te brengen advies in relatie met aanverwante thema's op te stellen.

Praktijkvoorbeeld Utrecht

De TransitieMotor 030 onderzocht in Expeditie Burgerberaad wat een burgerberaad kan betekenen voor de gemeente Utrecht. Hoe kan Utrecht de duurzaamste stad van Nederland worden?; hoe wordt/blijft Utrecht een stad voor iedereen? Hoe versnellen we de energietransitie in Utrecht? Hoe kunnen we biodiversiteit herstellen? Naar aanleiding van dit onderzoek werd de motie 'Utrechts Burgerberaad' met grote meerderheid aangenomen door de gemeenteraad op 10 maart 2022. In de motie roept de gemeenteraad het college op om middels lokale burgerberaden de lokale democratie te versterken. Een burgerberaad legt namelijk zeggenschap bij de burger, roept op tot betrokkenheid en maakt gebruik van de kennis en ervaring van burgers. De motie geeft een goed beeld van de doelen, voorwaarden en aandachtspunten die een gemeente kunnen helpen bij het organiseren van het burgerberaad. [Lees meer](#).

In gesprek met...

Eva Rovers

Lokale burgerberaden en Global Goals

Eva Rovers is schrijver en medeoprichter van Bureau Burgerberaad en auteur van het boek "Nu is het aan ons: oproep tot echte democratie"

Wat heeft het burgerberaad als instrument betekend voor gemeenten?

Burgerberaden hebben bewezen constructieve, haalbare oplossingen op te leveren bij ingewikkelde onderwerpen. In Zeist is bijvoorbeeld aan een burgerberaad gevraagd hoe het miljoenen-tkort op de gemeentebegroting opgelost zou kunnen worden, daarbij rekening houdend met kwetsbare groepen en duurzaamheid. Dat heeft een besparing van 4 miljoen opgeleverd. Daarnaast krijgen de deelnemers zicht op de ingewikkelde afwegingen die bij besluitvorming komen kijken. Bovenal geeft het burgerberaad inwoners een besef van betrokkenheid. Mensen denken 'mijn zorgen, mijn ideeën, die doen ertoe'. Dit is essentieel voor het vertrouwen in democratische besluitvorming.

Wat zijn de succesfactoren van een geslaagd burgerberaad?

Een geslaagd burgerberaad kent drie belangrijke factoren. Allereerst is het ontzettend belangrijk vooraf duidelijke afspraken te maken. Vooraf moet duidelijk zijn hoe de gemeente achteraf met de uitkomsten omgaat. Aan welke criteria moeten aanbevelingen voldoen om overgenomen te worden? Ten tweede, zorg voor een goede communicatiestrategie. Zorg dat niet alleen de deelnemers van het burgerberaad geïnformeerd zijn, maar creëer betrokkenheid in de hele samenleving. Tot slot, heb vertrouwen in de inwoner. Inwoners vormen namelijk een rijke bron aan kennis en ervaring: die heb je als gemeente hard nodig om beleid te maken dat gesteund wordt en waar geen blinde vlekken in zitten.

Wat zou je als advies mee willen geven aan een gemeenteraad die een burgerberaad wil organiseren?

Durf te vertrouwen op inwoners! En doe het goed of doe het niet. Zorg dat het burgerberaad niet vrijblijvend is, maar dat er echt iets op het spel staat. Nodig burgers ook niet uit als alles al is dichtgetimmerd, maar begin in een vroeg stadium met het betrekken van burgers. Dat vraagt om vertrouwen, maar geeft ook vertrouwen terug. Zorg voor een gewogen loting zodat er een goede doorsnee van de samenleving vertegenwoordigd is in het burgerberaad. Nodig burgers persoonlijk uit voor het burgerberaad, en verstuur dus niet alleen een brief, want dat sluit veel mensen uit. Met een persoonlijke uitnodiging, bijvoorbeeld door mensen te bellen of zelfs langs te gaan, geef je de deelnemer het gevoel dat het er echt toe doet dat hij of zijn meedoet.

Hoe kunnen burgerberaden helpen de Global Goals te behalen?

Een burgerberaad zorgt ervoor dat de samenleving kan meepraten en meebeslissen. Besluitvorming gaat dan niet meer alleen óver mensen, maar wordt gedaan mét mensen. Zonder inclusieve besluitvorming zal ook de maatschappelijke steun ontbreken om effectief aan de Global Goals te werken. Burgerberaden leiden tot besluiten die op de lange termijn gericht zijn, en zijn minder gericht op kortetermijn winst. De Global Goals helpen andersom ook bij het bewerkstelligen van burgerberaden. Partnerschap en samenwerking staat immers centraal in de Global Goals. Innovatieve en succesvolle participatievormen helpen hier dus bij!

4.3 Adviesraden

Wat is een adviesraad?

Een adviesraad kan een uitstekend middel zijn om op specifieke thema's het inwonersperspectief op te halen. In een adviesraad valt onder de participatievorm; 'panel', en komt met een groep burgers en/of vertegenwoordigers een aantal keer per jaar bijeen, waarbij ze de gemeente adviseren. De adviesraad kan op verzoek van de gemeente een advies uitbrengen, of op eigen initiatief ongevraagd advies geven. Er zijn in de gemeenten bijvoorbeeld adviesraden voor het sociaal domein, duurzaamheid, inclusie en cultuur. Als gevolg van de coronamaatregelen zien we een toename van het gebruik van digitale participatie instrumenten, die een waardevolle aanvulling zijn in de zogenaamde participatiemix van instrumenten. Lokaal maatwerk is ook hier van het grootste belang. De participatiemix moet herkenbaar, toegankelijk en bij voorkeur herhaalbaar zijn. Deze betrokkenheid vergroot het vertrouwen van bewoners in de lokale democratie.

Global Goals als hulpmiddel voor adviesraden

De Global Goals kunnen op verschillende manieren een leidraad vormen voor de adviesraden in de gemeente:

- De 17 Global Goals raken aan veel gemeentelijke thema's waar adviesraden zich over buigen. Denk bijvoorbeeld aan gemeentelijke taken zoals het sociaal domein, verduurzaming en goede werkgelegenheid. Daarmee vormen de Global Goals een veelzijdig en compleet kader voor adviesraden om de gemeente te adviseren en te toetsen.
- De 17 doelen vormen een samenhangend raamwerk voor duurzame ontwikkeling. Daarmee kan het in de gemeente ook de samenhang tussen gemeentelijke opgaven in beeld brengen, en laat het zien waar de raakvlakken tussen beleidsthema's zitten.
- De Global Goals zijn een begrijpelijke en aansprekende agenda die naar de taal en belevingswereld van burgers kan worden vertaald. Participatie is dan ook een essentieel thema dat door de 17 doelen heen loopt. Daardoor komen burgers over de hele wereld in actie om de doelen te behalen.

Stappenplan: Global Goals als hulpmiddel voor adviesraden

1. Gebruik de Global Goals als paraplu voor de adviesraden
De 17 Global Goals, en de 169 subdoelen, vormen een omvangrijke beleidsagenda. Door de adviesraden te organiseren op basis van de Global Goals kunnen zij een veelzijdige en afgewogen adviesfunctie hebben voor de gemeente.
2. Informeer adviesraden over Global Goals
Om bewustzijn te creëren over de Global Goals bij de bestaande adviesraden, kan het nuttig zijn een gezamenlijke Global Goals workshop te organiseren. Gebruik hiervoor bijvoorbeeld de 'SDG cirkeloefening' dat is ontwikkeld door de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VMSG). Daarmee informeer je niet alleen over de Global Goals, maar breng je ook de kruisverbanden tussen adviesraden en gemeentelijke opgaven in beeld.
3. Maak gebruik van de juiste hulpbronnen
Er is een uitgebreid palet aan Global Goals hulpmiddelen beschikbaar specifiek voor gemeenten. Bijvoorbeeld over de raakvlakken tussen de Global Goals en gemeentebestuur, inspirerende praktijkvoorbeelden, of handreikingen over het koppelen van Global Goals aan specifieke beleidsthema's.
4. Laat adviesraden een gezamenlijk Global Goals advies uitbrengen
Door adviesraden bij elkaar te brengen kunnen ze elkaar versterken. Er ontstaan communicatiekanalen tussen diverse adviesorganen, waardoor er gezamenlijke belangen worden vertegenwoordigd in verschillende gespecialiseerde adviezen. In de gemeente Harelbeke (Vlaanderen) brachten de adviesraden een gezamenlijk advies uit aan de gemeente, op basis van de Global Goals, waardoor de Global Goals integraal omarmd werden in de gemeente.
5. Stel een Global Goals adviesraad in
Een Global Goals adviesraad kan voor Global Goals gemeenten een waardevol instrument zijn. De adviesraad kan de gemeente op diverse fronten adviseren over het verankeren van de Global Goals in het beleid, en het uitdragen van de Global Goals naar buiten toe.

In dit deel van de handreiking bieden de SDG Voices en de Nationale Jeugdraad (NJR) handvaten aan gemeenten die lokale jongerenparticipatie willen faciliteren zodat gezamenlijk aan de Global Goals kan worden gewerkt.

In dit deel van de handreiking bieden de SDG Voices en de Nationale Jeugdraad (NJR) handvaten aan gemeenten die lokale jongerenparticipatie willen faciliteren zodat gezamenlijk aan de Global Goals kan worden gewerkt.

4.4 Jongerenparticipatie en Instrumentaria

Jongeren zijn ondervertegenwoordigd in de Nederlandse politiek. Als toekomstige generaties die het meest te maken hebben met problemen zoals klimaatverandering en sociaaleconomische ongelijkheid, hebben juist jongeren grote belangen bij de Global Goals in het gemeentebestuur. Bovendien zijn jongeren ook ervaringsdeskundigen. Van sport, cultuur en onderwijs tot omgevingsinrichting, woningen en klimaatbeleid; jongeren kennen onze fysieke én sociale leefwereld als geen ander.

Om aan een inclusieve en duurzame leefwereld op gemeenteniveau te werken, is iedereen nodig. Juist ook jongeren. Jongeren weten waar de barrières voor de Global Goals in hun leefomgeving liggen en hebben een groot belang om deel te nemen aan de oplossingen. Jongeren zien nieuwe kansen voor mens, planeet, welvaart, vrede en partnerschappen en zijn onmisbaar in een duurzame en inclusieve gemeente.

De 17 doelen vormen een herkenbaar kompas dat jongeren kan verbinden en mobiliseren richting een gedeelde bestemming. Wanneer de gemeenten de taal van de Global Goals leren spreken, komen inclusiebeleid en duurzaamheid en langetermijnperspectief bij elkaar op een manier die jongeren vanuit hun krachten en talenten benadert, zodat ze deze kunnen inzetten voor een toekomstbestendige gemeente.

Betekenis van lokale jeugdparticipatie

Kinderen en jongeren hebben recht op betekenisvolle participatie, dat staat onder andere in het VN-Kinderrechtenverdrag vastgesteld. Wat houdt dat eigenlijk in? Jeugdparticipatie is het betrekken van jongeren in het maken van gemeentebestuur dat hen aangaat. Jongeren betekenisvol betrekken betekent actief jongeren opzoeken, naar ze luisteren en hun behoeften en adviezen omzetten in beleid.

Dat kan op verschillende manieren gebeuren, bijvoorbeeld met het opzetten van een kinderrechtenstad, het oprichten van een jeugdraad of jongerenraad, het betrekken van kinderen en jongeren bij beleidsonderzoek en het instellen van vaste budgetten voor jeugdinitiatieven.

Waar sommige Nederlandse gemeenten hier al invulling aan geven, gebeurt dit nog lang niet overal of voldoende. Bovendien worden de Global Goals vaak bij het vormgeven van jeugdparticipatie vergeten. Dat is zonde want de 17 doelen raken aan elk beleidsthema waar jongeren over moeten kunnen meepraten en meebeslissen. Bovendien geven ze inclusieve en integrale richting aan de input van jongeren en de verwerking ervan. De doelen versterken elkaar en zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden, daarmee vormen ze een goede toets in het waarborgen van verschillende belangen en het voorkomen van korte termijn denken en tunnelvisie.

De basis van betekenisvolle en duurzame jeugdparticipatie

Het kinderrechtencollectief en de Nationale Jeugdraad hebben een [checklist en bouwstenen ontwikkeld](#) om gemeenten te helpen in het vormgeven van betekenisvolle en duurzame jeugdparticipatie voor elke leeftijd. Deze bouwstenen zijn samen te vatten in de volgende twee adviezen:

1. betrek de juiste mensen; en
2. Ga met duidelijke afspraken aan de slag.

1 *Betrek de juiste mensen*

Betrek kinderen, jongeren en lokale jongerenraden of -initiatieven bij alle besluiten die hen aangaan. Dit kan middels verschillende participatievormen gebeuren. Door diverse vormen in te zetten, sommige laagdrempelig en andere intensiever, kan je ook een grotere diversiteit aan jongeren bereiken en aan verschillende behoeften voldoen.

- Jeugdleden
- Jeugdpanel (over specifieke beleidsthema's)
- Jeugdprojecten
- Jongerenambassadeur/-vertegenwoordiger

2 *Maak duidelijke afspraken*

Het is belangrijk van tevoren duidelijk af te spreken hoe jongerenparticipatie eruitziet. Zo zorg je voor de meest effectieve participatievorm en voorkom je dat er verkeerde verwachtingen ontstaan.

- Stel minimum diversiteitseisen op basis van de lokale demografie.
 - Bijvoorbeeld met betrekking tot leeftijd, gender, wijk, opleidingsniveau, gezinsinkomen, cultuur en etniciteit.
- Verstrek informatie over de participatierechten van jongeren en de beleidsvraagstukken die hen aangaan in begrijpelijke taal
- Bied jongeren in een jongerenraad of -initiatief de mogelijkheid tot persoonlijke ontwikkeling
- Bied jongerenraden professionele ondersteuning bij activiteiten, duidelijke rolverdeling en het doen van onderzoek onder jongeren in de gemeente
- Garandeer een minimumvergoeding als compensatie voor de inspanning van elke jongere.
- Stel meetbare participatiedoelen op
 - Toets input en beleid op hun bijdragen aan de Global Goals door te verwijzen naar de SDG-indicatoren.

3 *Zorg voor blijvende verbinding*

- Zorg voor een vast aanspreekpunt
- Zorg in de programmabegroting van de gemeente dat middelen beschikbaar zijn voor jongerenparticipatie, zodat het college zich ook jaarlijks verantwoordt over hoe hieraan invulling is gegeven
- Informeer jeugd over de beslissingen die zijn genomen op basis van hun mening
- Maak heldere afspraken over wanneer een terugkoppeling wordt gegeven en zorg dat dit binnen een redelijke termijn gebeurt
- Controleer of de input van jongeren voldoende is meegenomen en stel jongeren in staat een ander voorstel te doen, met het besluit in te stemmen of bezwaar te maken

Handige bronnen voor het toepassen van jongerenparticipatie

- [Handreiking duurzame jongerenparticipatie](#) (NJI)
- [10 bouwstenen jongerenparticipatie](#) (NJR)
- [Jeugdparticipatie 25 vuistregels](#) (Stichting Alexander)
- [Jeugdhulp doen we samen: 35 tips van jongeren en ouders](#) (Zorgbelang Brabant)
- [Overzicht jongerenparticipatie in de jeugdzorg met voorbeelden en tools](#) (NJR)
- [Kind Centraal - Augeo Magazine 21 - achtergrond - _participatie_van_kinderen](#)
- [Toolkit jongerenparticipatie gemeenten. Verzameling van 32 verschillende methoden die met succes worden gebruikt.](#) (Stichting Alexander en Verwey-Jonker instituut, 2012)
- [Project Democratie en Jongeren](#) (VNG)

In gesprek met...

Debby de Heus

Debby de Heus is raadsgriffier in Amstelveen

Debby de Heus : “Het hoeft allemaal niet nieuw, maar we missen kansen doordat we thema’s niet integraal verbinden”

Hoe zijn de Global Goals gekoppeld aan de raad in Amstelveen?

Op 18 november 2020 is een unanieme motie aangenomen om in te zetten op de Global Goals in Amstelveen. Na dit startschot is er door de raad een werkgroep ingesteld om te concretiseren wat er moest gebeuren. Omdat raadsleden part time werken, was het moeilijk om dit zelf uit te werken. In gesprek met de VNG kwamen wij uit bij bestaande kennis van het Gemeenten4GlobalGoals netwerk. Op basis van hun handreikingen en praktijkvoorbeelden hebben wij een schets gemaakt over de behoefte in Amstelveen. Om capaciteit te vergroten heeft de raadsgriffie in de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen het momentum aangegrepen om een opdracht uit te zetten voor een SDG raadsprogramma bij het SDG Traineeship.

Hoe krijg je de raad mee? Zijn de Global Goals a-politiek of liggen deze gevoelig?

De Global Goals zijn een paraplubegrip, waarbij we deze geconcretiseerd hebben in thema’s. Dit zijn bepaald in samenwerking met de fracties zodat zij allen hun eigen expertise en specialisatie kwijt kunnen. Door het politiek kleurverschil binnen gemeenteraden is het bijna nooit zo dat de gehele raad het eens is. Ook hier ontstond geen frictie maar wel een discussie om de belangen van de verschillende partijen te waarborgen. Doordat de Global Goals veel thema’s omvatten, kan iedereen zich in verschillende doelen herkennen. De a-politieke aard helpt om de Global Goals als kader te gebruiken bij keuzes. Binnen de gekozen thema’s zijn de trainees ingezet als neutrale partij om accenten aan te brengen en een analyse te delen. Uiteindelijk moet de raad het zelf willen, want zonder unanimiteit is er geen vertrekpunt.

Waarom een SDG raadsprogramma? En hoe borg je continuïteit?

Het hoeft allemaal niet nieuw, maar we missen kansen doordat we thema’s niet integraal verbinden. De Global Goals kunnen helpen om beleidsterreinen te koppelen. Wat je erin stopt komt er ook uit. Wekelijks komen we samen om elkaar te zien en de trainees bij te sturen zonder hun creatieve proces te verstoren. Het is belangrijk om goede lijnen te hebben binnen de gemeente tussen de raad, het college, en het ambtelijk apparaat. Benoem ambassadeurs voor de verschillende thema’s om ervoor te zorgen dat de integraliteit vanuit de Global Goals blijft leven. Een bestuursuitspraak is een mooie manier om het thema op de kaart te zetten, maar om het te borgen moet je zorgen dat er trekkers zijn.

Er is gekozen voor jaarthema’s, gekoppeld aan zichtbaarheidsmomenten en concrete deadlines. Zet een stip op de horizon en stel vast: wat gaan we de komende periode doen? Welk budget koppelen we hieraan? Koppel dit aan de perspectiefnota.

Meer informatie

- [SDG-Raadsprogramma Amstelveen 2022-2026](#)
- [VMG Praktijkvoorbeeld SDG-Raadsprogramma](#)

Dankwoord

Deze handreiking is tot stand gekomen met medewerking de deelnemende gemeenten van de praktijkproef Global Goals & Lokale Democratie; Aalten, Boxtel, de Fryske Marren, Hardenberg, Leeuwarden, Rotterdam, Tilburg en Venlo. Een speciaal woord van dank gaat ook uit naar de jongeren van de Nationale Jeugdraad (NJR) en de SDG Voices, vanwege hun bijdrage aan de praktijkproef en het hoofdstuk 'Jongerenparticipatie en Instrumentaria'.

**Vereniging van
Nederlandse Gemeenten**

Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag
+31 70 373 83 93

info@vng.nl

november 2023

[vng.nl](https://www.vng.nl)